IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 24. Issue 01. Oktabr, 2026

ZAMONAVIY AMERIKA ADABIYOTIDA ERTAK MAKONI VA UNING RAMZIY-BADIIY VAZIFALARI (KELLY LINKNING “STONE ANIMALS” VA CARMEN MARIA MACHADONING “THE HUSBAND STITCH” HIKOYALARI MISOLIDA)

Raximova Nigoraxon Obidjonovna
Namangan davlat chet tillari instituti,
Xalqaro hamkorlik bo‘limi boshlig‘i
nrakhimova83@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.23878380

Annotatsiya. Maqolada zamonaviy Amerika nasrida ertak makonining an’anaviy ramziy vazifalari va ularning yangicha badiiy talqini qiyosiy tahlil qilinadi. Asarlararo qiyoslash, motiv va obrazlarning funksional tahlili asosida ertak an’anasining yangi mazmun hosil qilishdagi o‘rni ko‘rsatiladi.
Kalit so‘zlar: ertak motivi, postmodern nasr, qayta talqin, ramz, badiiy tahlil, Amerika adabiyoti.

Аннотация. В статье рассматривается переосмысление традиционных сказочных мотивов в современной американской прозе. На основе сравнительного анализа выявляются новые художественные функции образов и мотивов.
Ключевые слова: сказочный мотив, постмодернизм, интерпретация, символ, американская литература.

Abstract. This article examines the reinterpretation of traditional fairy-tale motifs in contemporary American fiction. A comparative reading identifies the changing artistic functions of familiar images and narrative patterns.
Keywords: fairy-tale motif, postmodern fiction, reinterpretation, symbolism, American literature.

Kirish. Ertak makoni adabiy matnda sinov, xavfsizlik va noma’lumlik o‘rtasidagi munosabatni ifodalaydi. Uning zamonaviy qayta talqini badiiy tafakkurdagi o‘zgarishlarni tushunishga yordam beradi.

Tadqiqot usuli. Mazkur maqolada qiyosiy-tipologik, motiv tahlili va matnni yaqin o‘qish usullaridan foydalanildi. Kuzatuvlar tanlangan badiiy asarlarning umumiy syujet va obraz tizimiga asoslanadi; tekshirilmagan sahifa raqamlari yoki so‘zma-so‘z iqtiboslar keltirilmaydi.

Ertak makonining nazariy talqini.

Ertakda makon geografik koordinatalar yig‘indisi emas, balki voqeani tartibga soluvchi poetik mexanizmdir. Qahramon uydan chiqishi bilan kundalik hayot qoidalaridan sinov maydoniga o‘tadi. Bu almashinuvning ahamiyati manzilning uzoqligida emas, unda qahramonning avvalgi tajribasi yetarli bo‘lmay qolishidadir. Vladimir Proppning ertak funksiyalariga doir yondashuvi makon almashinuvini syujet harakati bilan bog‘lash imkonini beradi. Max Lüthi ertakning shartli tasvir usulini tahlil qilib, makon ko‘pincha murakkab psixologik tafsilotlardan

xoli holda taqdim etilishini ko‘rsatadi. Zamonaviy nasrda esa xuddi shu uy, yo‘l va chegara belgilariga ko‘p ma’noli ruhiy va ijtimoiy mazmun yuklanadi.[12]

Bu kuzatish badiiy shakl va mazmunni bir-biridan ajratmaslik zarurligini ko‘rsatadi. Motivning mavjudligi hali uning avvalgi vazifasi saqlanganini anglatmaydi. Buning uchun motiv qaysi vaziyatda paydo bo‘lishi, qahramon unga qanday munosabat bildirishi va hikoya yakunida uning ma’nosi qanday o‘zgarishi alohida ko‘rib chiqilishi lozim. Shunday yondashuv umumiy o‘xshashlikni aniq adabiy tahlildan farqlashga yordam beradi.

Bu o‘rinda hikoyaning mazmunini bitta allegorik formulaga keltirish to‘g‘ri bo‘lmaydi. Ramziy obraz bir vaqtning o‘zida bir necha talqinni qo‘llab-quvvatlashi mumkin. Shuning uchun kuzatuvlar matndagi kompozitsion o‘rin, tasvir takrori, hikoyachi munosabati va qahramonlar o‘rtasidagi ziddiyat asosida baholanishi kerak. Aynan shu belgilar ertakdan olingan an’anaviy unsur yangi estetik vazifa bajarayotganini aniqlash imkonini beradi.

Uy obrazi va xavfsizlik tasavvurining o‘zgarishi.

An’anaviy ertakda uy boshlang‘ich tartibni ifodalashi mumkin. Qahramon undan chiqib ketadi, sinovlarni yengib qaytadi yoki yangi uy topadi. Biroq zamonaviy hikoyada uy faqat panoh emas: u begonalik, xavotir va shaxsiy chegaralar sinovdan o‘tadigan makonga aylanadi. Kelly Linkning “Stone Animals” hikoyasida oilaning yangi uyga ko‘chishi yaxshiroq turmush haqidagi kutilma bilan bog‘lanadi. Voqealar rivojida esa uy bilan bog‘liq oddiy buyumlar va odatiy muhit bezovtalik manbaiga aylana boshlaydi. Bunday badiiy yechimda tashqi makonning g‘ayrioddiylashuvi oilaviy munosabatlardagi ichki uzilishlarni sezdiradi.

Bu o‘rinda hikoyaning mazmunini bitta allegorik formulaga keltirish to‘g‘ri bo‘lmaydi. Ramziy obraz bir vaqtning o‘zida bir necha talqinni qo‘llab-quvvatlashi mumkin. Shuning uchun kuzatuvlar matndagi kompozitsion o‘rin, tasvir takrori, hikoyachi munosabati va qahramonlar o‘rtasidagi ziddiyat asosida baholanishi kerak. Aynan shu belgilar ertakdan olingan an’anaviy unsur yangi estetik vazifa bajarayotganini aniqlash imkonini beradi.

Qiyosiy tahlilda muhim jihat — ikki asarning tashqi o‘xshashligini sanab chiqish emas, balki ular tanish ertak belgilaridan qanday farqli maqsadda foydalanishini aniqlashdir. Bir matnda ma’lum ramz xavotirni kuchaytirsa, boshqasida u axloqiy munosabatni ochib berishi mumkin. Shu tariqa ertak poetikasi zamonaviy badiiy tafakkur bilan muloqotga kirishadi; an’ana inkor qilinmaydi, balki qayta o‘qiladi.

Kundalik buyumlarning ramziy vazifasi.

Uy makonini faqat devor, eshik va xonalardan iborat deb qabul qilish hikoyaning badiiy murakkabligini kamaytiradi. Kundalik buyumlar, ularning joylashuvi va ularga bildirilgan munosabat qahramonlarning hissiy holatini ifodalash vositasiga aylanadi. “Stone Animals”dagi bezovtalik ochiq izoh bilan emas, takrorlanadigan g‘alati belgilar orqali kuchayadi. Shu jihatdan hikoyadagi makon ertakdagi sehrli hududni eslatadi, ammo unda mo‘jiza qahramonni mukofotlashga xizmat qilmaydi. Aksincha, tanish olamga ishonch susayadi. O‘quvchi har bir belgini ham real hodisa, ham qahramonlarning munosabatlari bilan bog‘liq ramz sifatida o‘qishi mumkin.

1Propp V. Morphology of the Folktale. Austin, 1968.

2Lüthi M. The European Folktale: Form and Nature. Bloomington, 1982.

Qiyosiy tahlilda muhim jihat — ikki asarning tashqi o‘xshashligini sanab chiqish emas, balki ular tanish ertak belgilaridan qanday farqli maqsadda foydalanishini aniqlashdir. Bir matnda ma’lum ramz xavotirni kuchaytirsa, boshqasida u axloqiy munosabatni ochib berishi mumkin. Shu tariqa ertak poetikasi zamonaviy badiiy tafakkur bilan muloqotga kirishadi; an’ana inkor qilinmaydi, balki qayta o‘qiladi.

Bu kuzatish badiiy shakl va mazmunni bir-biridan ajratmaslik zarurligini ko‘rsatadi. Motivning mavjudligi hali uning avvalgi vazifasi saqlanganini anglatmaydi. Buning uchun motiv qaysi vaziyatda paydo bo‘lishi, qahramon unga qanday munosabat bildirishi va hikoya yakunida uning ma’nosi qanday o‘zgarishi alohida ko‘rib chiqilishi lozim. Shunday yondashuv umumiy o‘xshashlikni aniq adabiy tahlildan farqlashga yordam beradi.

Chegara va shaxsiy daxlsizlik.

Carmen Maria Machadoning “The Husband Stitch” hikoyasida ertak va og‘zaki rivoyat usullari zamonaviy munosabatlar haqidagi hikoya bilan birlashadi. Asardagi bo‘yin tasmasi qahramonning shaxsiy chegarasi va o‘zi haqida qaror qabul qilish huquqini ifodalovchi markaziy belgidir. Bu yerda makon faqat uy yoki tashqi dunyo emas; inson tanasi bilan bog‘liq shaxsiy hudud ham poetik makonga aylanadi. Ertaklarda eshikni ochish, taqiqlangan xonaga kirish yoki sirni bilishga urinish sinov boshlanishini bildiradi. Machado shu tanish mexanizmni shaxsiy daxlsizlik masalasiga ko‘chiradi.

Bu kuzatish badiiy shakl va mazmunni bir-biridan ajratmaslik zarurligini ko‘rsatadi. Motivning mavjudligi hali uning avvalgi vazifasi saqlanganini anglatmaydi. Buning uchun motiv qaysi vaziyatda paydo bo‘lishi, qahramon unga qanday munosabat bildirishi va hikoya yakunida uning ma’nosi qanday o‘zgarishi alohida ko‘rib chiqilishi lozim. Shunday yondashuv umumiy o‘xshashlikni aniq adabiy tahlildan farqlashga yordam beradi.

Bu o‘rinda hikoyaning mazmunini bitta allegorik formulaga keltirish to‘g‘ri bo‘lmaydi. Ramziy obraz bir vaqtning o‘zida bir necha talqinni qo‘llab-quvvatlashi mumkin. Shuning uchun kuzatuvlar matndagi kompozitsion o‘rin, tasvir takrori, hikoyachi munosabati va qahramonlar o‘rtasidagi ziddiyat asosida baholanishi kerak. Aynan shu belgilar ertakdan olingan an’anaviy unsur yangi estetik vazifa bajarayotganini aniqlash imkonini beradi.

Taqiqning ikki xil ma’nosi.

An’anaviy ertakda taqiq ko‘pincha qahramonni sinash uchun xizmat qiladi: unga rioya etish yoki uni buzish keyingi voqealarni yuzaga keltiradi. “The Husband Stitch”da esa taqiqning mazmuni boshqacha. Qahramonning o‘z chegarasini saqlash istagi boshqalarning qiziqishi yoki egalik qilishga intilishi bilan to‘qnashadi. Bu to‘qnashuvda “sirni ochish” oddiy bilishga intilish emas, boshqa inson irodasini tan olmaslik sifatida ham o‘qiladi. Natijada ertakdagi taqiq motivi axloqiy savolga aylanadi: har qanday sirni bilishga intilish oqlanadimi?

Bu o‘rinda hikoyaning mazmunini bitta allegorik formulaga keltirish to‘g‘ri bo‘lmaydi. Ramziy obraz bir vaqtning o‘zida bir necha talqinni qo‘llab-quvvatlashi mumkin. Shuning uchun kuzatuvlar matndagi kompozitsion o‘rin, tasvir takrori, hikoyachi munosabati va qahramonlar o‘rtasidagi ziddiyat asosida baholanishi kerak. Aynan shu belgilar ertakdan olingan an’anaviy unsur yangi estetik vazifa bajarayotganini aniqlash imkonini beradi.

Qiyosiy tahlilda muhim jihat — ikki asarning tashqi o‘xshashligini sanab chiqish emas, balki ular tanish ertak belgilaridan qanday farqli maqsadda foydalanishini aniqlashdir. Bir matnda ma’lum ramz xavotirni kuchaytirsa, boshqasida u axloqiy munosabatni ochib berishi mumkin. Shu

tariqa ertak poetikasi zamonaviy badiiy tafakkur bilan muloqotga kirishadi; an’ana inkor qilinmaydi, balki qayta o‘qiladi.

Ikki asarda makonning qiyosiy xususiyatlari.

Link hikoyasida bezovtalik tashqi muhitga, ayniqsa uy va undagi predmetlarga singdiriladi. Machado hikoyasida esa ziddiyat insonning shaxsiy hududiga yaqinlashadi. Birinchi holatda qahramonlar yashayotgan joylariga ishonmay qoladi; ikkinchisida yaqin munosabatdagi insonning chegaraga hurmati muhim bo‘ladi. Har ikkala asar ertakning tanish ramzlarini qo‘llaydi, ammo ularni bir ma’noli xulosaga bo‘ysundirmaydi. Uydagi g‘alati holatni ham, shaxsiy chegaraning buzilishini ham faqat sehrli hodisa bilan tushuntirish yetarli emas.

Qiyosiy tahlilda muhim jihat — ikki asarning tashqi o‘xshashligini sanab chiqish emas, balki ular tanish ertak belgilaridan qanday farqli maqsadda foydalanishini aniqlashdir. Bir matnda ma’lum ramz xavotirni kuchaytirsa, boshqasida u axloqiy munosabatni ochib berishi mumkin. Shu tariqa ertak poetikasi zamonaviy badiiy tafakkur bilan muloqotga kirishadi; an’ana inkor qilinmaydi, balki qayta o‘qiladi.

Bu kuzatish badiiy shakl va mazmunni bir-biridan ajratmaslik zarurligini ko‘rsatadi. Motivning mavjudligi hali uning avvalgi vazifasi saqlanganini anglatmaydi. Buning uchun motiv qaysi vaziyatda paydo bo‘lishi, qahramon unga qanday munosabat bildirishi va hikoya yakunida uning ma’nosi qanday o‘zgarishi alohida ko‘rib chiqilishi lozim. Shunday yondashuv umumiy o‘xshashlikni aniq adabiy tahlildan farqlashga yordam beradi.

Badiiy usul va o‘quvchi talqini.

Zamonaviy hikoyada ramziy makon tayyor izoh bermaydi. Muallif voqealarni shunday quradiki, o‘quvchi realistik va fantastik o‘qish usullari o‘rtasida harakat qiladi. Bu noaniqlik badiiy kamchilik emas, balki ma’no hosil qilish usulidir. Ertakda noma’lum makon ko‘pincha keyinchalik yengib o‘tiladigan sinov bo‘lsa, postmodern hikoyada noma’lumlik yakunda ham saqlanishi mumkin. Shu sababli ertak makonining zamonaviy shakli qahramonning ruhiy tajribasini, ijtimoiy bosimni va hikoya qilishdagi noaniqlikni birlashtiradi.

Bu kuzatish badiiy shakl va mazmunni bir-biridan ajratmaslik zarurligini ko‘rsatadi. Motivning mavjudligi hali uning avvalgi vazifasi saqlanganini anglatmaydi. Buning uchun motiv qaysi vaziyatda paydo bo‘lishi, qahramon unga qanday munosabat bildirishi va hikoya yakunida uning ma’nosi qanday o‘zgarishi alohida ko‘rib chiqilishi lozim. Shunday yondashuv umumiy o‘xshashlikni aniq adabiy tahlildan farqlashga yordam beradi.

Bu o‘rinda hikoyaning mazmunini bitta allegorik formulaga keltirish to‘g‘ri bo‘lmaydi. Ramziy obraz bir vaqtning o‘zida bir necha talqinni qo‘llab-quvvatlashi mumkin. Shuning uchun kuzatuvlar matndagi kompozitsion o‘rin, tasvir takrori, hikoyachi munosabati va qahramonlar o‘rtasidagi ziddiyat asosida baholanishi kerak. Aynan shu belgilar ertakdan olingan an’anaviy unsur yangi estetik vazifa bajarayotganini aniqlash imkonini beradi.

Xulosa.

Tahlil shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy Amerika hikoyasida ertak makoni tayyor syujet sxemasidan mustaqil ramziy tizimga aylanadi. “Stone Animals”da uy va buyumlar xavfsizlik tasavvurining beqarorligini, “The Husband Stitch”da esa shaxsiy chegara inson erkinligi masalasini yoritadi. Demak, makonning transformatsiyasi uning tashqi ko‘rinishi o‘zgarishi bilangina emas, badiiy vazifasining qayta belgilanishi bilan izohlanadi.

Bu o‘rinda hikoyaning mazmunini bitta allegorik formulaga keltirish to‘g‘ri bo‘lmaydi. Ramziy obraz bir vaqtning o‘zida bir necha talqinni qo‘llab-quvvatlashi mumkin. Shuning uchun kuzatuvlar matndagi kompozitsion o‘rin, tasvir takrori, hikoyachi munosabati va qahramonlar o‘rtasidagi ziddiyat asosida baholanishi kerak. Aynan shu belgilar ertakdan olingan an’anaviy unsur yangi estetik vazifa bajarayotganini aniqlash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Propp V. Morphology of the Folktale. 2nd ed. Austin: University of Texas Press, 1968.
2. Lüthi M. The European Folktale: Form and Nature. Bloomington: Indiana University Press, 1982.
3. Link K. Magic for Beginners. Northampton: Small Beer Press, 2005.
4. Machado C. M. Her Body and Other Parties. Minneapolis: Graywolf Press, 2017.